

Til mørket – om Astrid Ehrencron-Kidde

På tærsklen til en kølig årstid, aftenerne allerede med et andet mørke i kanten og alt det udmattede grønne klar til at visne, kan en samling ensomme eventyr nærmest virke perfekt synonyme med de kommende skumringer. Astrid Ehrencron-Kidde skrev den slags eventyr i begyndelsen af 1900-tallet, Forlaget Sidste Århundrede udgiver dem heldigvis selvom/fordi de er gamle og glemte, og nu udkommer endnu et udvalg af hendes tekster om Martin Willén og hans såkaldt 'underlige hændelser'. *Der hvor skyggerne faldt* er ligesom Sidste Århundredes første Kidde-udgivelse *Det sukker så tungt udi skoven* (2018) en lille kiste af blåsorte timer og skovene gennem Sverige, der dufter fugtigt, er tomme, smukke, nemme at dø i.

Astrid Ehrencron-Kiddes bøger *er* på en måde efterår, selvom de underlige hændelser også sker i tung sommer og under frostfjelde: melankolien selvfølgelig, som den er tilstede i alting når landskabet virkelig eksploderer inden det stivner i en vinter, sådan glitrer hendes krogede sætninger af en bedrøvet klarhed, der fx også er oktobers. 'Det havde været en fugtig og lummer dag, uden egentlig regn, men med denne bestandige siven i luften, der gør alt om én spindelvævsgråt og usikkert i konturerne. Endskønt der ingen skyer var oppe, hang tordenen som en ond anelse overalt'.

Jeg elsker de her historier, igen er de noget af det bedste jeg længe har læst, og jeg tænker på, om det mest er en egoistisk tørst efter børneubestemmelige blå følelser af sørgmodighed over duften af pludseligt tidlige solnedgange eller en lys søndag alene, det er sådan det føles at læse Kidde. Men jeg tror også det er fordi hendes skrift virkelig er noget særligt, ubesværet virtuos, på en gang tør og svulmende. Sproget ligner måske en ornamenteret jernlåge og bag den: noget flot og genkendeligt, der akkurat undviger logikken.

Martin Willén er denne formentlig kedelige, men også sært okkulte, og egentlig meget mildt sansende gamle stakkel, han er patetisk og anonym i sine erindringer om al den mystik han har været udsat for gennem et indholdsløst liv som sagfører på kryds og tværs af svenske udkanter. Han har absolut ingen relationer, vi hører i en bisætning, hvordan det sidste menneske, der står ham bare en smule nær, dør da Martin er i slutningen af 20'erne. Det er tilsyneladende hans bedrøvede skæbne at strejfe om som en stort set usynlig vind i verden. Det kan være, at den intenst ensomme tilværelse har bidraget til synskheden, "måske har de umådelige, løndomsfyldte skove, de mennesketomme bjergegne og de bundløse, forborgne søer, under hvis flade intet liv synes at færdes del deri; thi ensomheden og fantasien var altid gode fosterbrødre". At læse Kidde er at give sig hen til gåderne og overnaturligheden, den pludseligt manglende sammenhæng, hver historie er et nyt varsel. Et nyt minde om en julimorgen eller et novembersolfald eller bøgeskyggede eftermiddage, der uanset deres rolige skønhed bærer på tiltagende fornemmelser af ubehag og altid kulminerer i bekræftelsen af ondskab eller grusom ulykke. Eventyrets enkle anatomi.

Der er død overalt i fortællingerne, den er i sproget og i naturen og i de isolerede egne isolerede liv, og alligevel bliver det aldrig udmattende at give sig i kast med disse undergange, mindst en pr. underlig hændelse. Døden kan blive poetisk, når den er voldsløs. De kan være nok så grumme, de dødsfald Martin Willén bevidner eller forudser eller drømmer frem, men de har stadig det skær af tilfældets magiske skønhed som eventyrs ondskab tit bærer på. Der mistes liv under giftige liljer, blandt skildpadder og ravne og i rimfrosne huller. Martin Willéns nærmest medfødte tungsind trækker de nordiske somres og vintres uophørlige melankoli med ind i menneskeverdenen, hvor den også kan lindre: en tidløst lav sol bag fyrretoppene, der kommer igen og igen ligesom søerne og høstblanke morgener er evige, al den tavse natur virker som en blød modgift til frygten for de liv, der hele tiden er i fare for at ophøre. Som om en skov og pålideligheden ved dens alder og dyb er i stand til at afdramatisere døden. Det er brutalt at styrte udover fjeldet, meningsløst eller forudbestemt, ”den skal have den onde skæbne, den gode ikke kan få”. Men fjeldet bliver stående og fremtidigt månelys kan lægge sig om det og efter en måne vil en dag altid tage over. En sanseligt spirituel tro på altings mening og cyklus måske. Astrid Ehrencron-Kiddes mand døde af den spanske syge i 1918, hun levede og sørgede videre indtil 1960.

Fornemmelsen af ånder og sammenhænge, de vage omrids af tragedie på tragedie, der lader til at være forudbestemte men ikke står til at forhindre, ”at man aldrig kan føle sig overbevist om noget”. Hele tiden denne åbne tvivl, den er vel selve spøgelsesets forudsætning: er en sort trækning udenfor vinduet en skygge eller en person fra et andet sted end virkeligheden? Det er dejligt ikke at skulle tage stilling til den bekymring, århundrederne og de genopståede døtre og fædre krydser bare hinandens spor i et væk og gør læsningen til noget, der minder om en drøm. Den måde omgivelser på en gang er knivskarpe og uåndgribelige, når man ser dem bag øjenlågene, den måde en situation hænger fuldkommen sammen indtil uigennemskueligheden på et tidspunkt dukker op og saboterer logikken. Det er perfekt, når logik saboteres, det er radikalt og feminint, det er en til alle tider vigtig modstand – og i en tone, der hele tiden er stram, men med den blålige klang af en slags bundløs skønhed, gør Astrid Ehrencron-Kidde præcis det. Hun skriver helt støvet, imitationen af et formelt gammelmandssprog (sætninger der ligner et dybt og åndssvagt victoriansk buk), men sproget borer sig også et sted hen i sansningen, hvor det formløst smukke ved fx musik hører til. Sådan som toner kan lave en stemning du ikke ved findes, før den omslutter dig. At slidt silke er en duft, at kulde kan føles som fjer. Jeg bliver rørt af at læse Kidde, i Sidste Århundredes nye udgivelse er der et rigtig godt efterord og to uddrag fra hendes erindringer, og det hele samler sig til et billede af en kvinde, der var i sin krop og i sit hoved og i naturen og i sit hjerte og sin sorg på en måde, der er så gavmild, at det næsten ikke er til at bære. Det er gavmildt at mærke døden og simpelthen svøbe den i solnedgange og høstluft, der gør den mere acceptabel eller begribelig, og det er gavmildt at give skove videre som om de var skove og ikke bare ord. Det er gavmildt at dele sit eget tasmørke, altid er skumringens humør i historierne. Måske har skønheden og uhyggen samme væsen her, begge dele fosser i hvert fald ud af de landskaber og liv, der er ved at mørkne.

Nanna Friis er cand. mag. i kunsthistorie og skriver forskellige steder om kunst og til kunst og om bøger osv. osv.

Illustration af Anna Stahn, kunstner, forfatter og tegner.